

RZECZPOSPOLITA POLSKA
PROKURATOR GENERALNY

Warszawa, dnia 2.03. 2011 r.

PG II Ko 1270/10

GABINET MARSZAŁKA SENATU

wpłynęło dn. 3.03.11.
nr. 950 podpis. *Borusewicz*

7 Kwiecień
SEKRETARIAT
Biura Prac Senackich
wpłynęło dn. 04.03.11. zał.
nr. 187Z podpis. *Borusewicz*

Pan
Bogdan Borusewicz
Marszałek Senatu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku

Odpowiadając na przekazane przy piśmie z dnia 02 lutego 2011 roku (sygn. BPS/DSK – 043 – 3307/11), oświadczenie złożone przez Pana Senatora Czesława Ryszkę podczas 69. posiedzenia Senatu RP w dniu 27 stycznia 2011 roku, dotyczące problemu lichwy, na przykładzie postępowania przygotowawczego prowadzonego przez Prokuraturę Okręgową w Katowicach, w którym pokrzywdzonym jest Pan Marcin S. ~~XXXXXX~~, uprzejmie informuję, że wskazane powyżej śledztwo zarejestrowane pod sygn. VI Ds. 35/10/s jest kontynuowane przeciwko Markowi Z. podejrzanemu o przestępstwo z art. 191 § 2 kodeksu karnego oraz Jarosławowi P. podejrzanemu o przestępstwo z art. 18 § 3 w związku z art. 297 § 1 kodeksu karnego.

Dotychczasowy przebieg tego postępowania przedstawia się następująco.

W dniu 18 lutego 2009 roku Prokuratura Rejonowa Częstochowa Północ w Częstochowie wszczęła śledztwo o sygn. 4 Ds. 5/09 przeciwko Markowi Z. o czyn z art. 191 § 2 k.k. Postanowieniem z dnia 29 czerwca 2009 roku wyłączono zostały do odrębnego postępowania, o sygn. 4 Ds. 216/09 materiały w sprawie podejmowania przez Marka Z. działań mających na celu wprowadzenie do legalnego obrotu pieniędzy pochodzących z korzyści związanych z popełnieniem przestępstwa, tj. o czyn z art. 299 § 1 k.k. Śledztwo w tej sprawie wszczęto w dniu 7 lipca 2009 roku.

W dniu 30 czerwca 2009 roku skierowano do Sądu Rejonowego w Częstochowie akt oskarżenia przeciwko Markowi Z. o czyn z art. 191 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k.

Postanowieniem z dnia 8 października 2009 roku, sygn. akt IV K 379/09 Sąd Rejonowy w Częstochowie umorzył postępowanie przeciwko Markowi Z. o czyn z art. 191 §

2 k.k. w zw. z art. 12 k.k. wobec braku ustawowych znamion czynu zabronionego, na zasadzie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. w zw. z art. 339 § 3 pkt 1 k.p.k.

Na powyższą decyzję zażalenie złożył oskarżyciel publiczny, a także pełnomocnik pokrzywdzonego Marcina S██████████. Sąd Okręgowy w Częstochowie, w dniu 4 lutego 2010 roku, uchylił postanowienie Sądu Rejonowego w Częstochowie i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania sądowi I instancji.

Sąd Rejonowy w Częstochowie (sygn. akt XVI K 850/10) na wniosek prokuratora oraz pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego - Marcina S██████████ zwrócił sprawę Prokuraturze Rejonowej Częstochowa - Północ w Częstochowie celem uzupełnienia śledztwa.

Postanowieniem z dnia 21 kwietnia 2010 roku Prokurator Rejonowy Częstochowa - Północ w Częstochowie uchylił postanowienie o zamknięciu śledztwa z dnia 29 czerwca 2010 roku w sprawie o sygn. 4 Ds. 106/10 i połączył do niniejszego postępowania śledztwo o sygn. 4 Ds. 216/09, dotyczące czynu z art. 299 § 1 kodeksu karnego, przedłużając równocześnie okres trwania śledztwa do dnia 21 sierpnia 2010 roku.

Przedmiotowe postępowanie, przejęte zostało do dalszego prowadzenia przez Prokuraturę Okręgową w Katowicach, w wyniku wyznaczenia tej jednostki w dniu 29 kwietnia 2010 roku, w trybie § 122 ust. 5 Regulaminu wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (Dz. U. z 2010 roku, Nr 49, poz. 296).

W toku niniejszego postępowania jednym z wątków podlegających rozpoznaniu są podejmowane w 2005 i 2008 roku na terenie Częstochowy, działania zmierzające do zalegalizowania środków finansowych związanych z korzyściami odniesionymi z popełnionych przestępstw.

Obecnie uzupełniany jest materiał dowodowy sprawy, między innymi poprzez analizę materiałów innych postępowań karnych, związanych pośrednio z głównym wątkiem niniejszego śledztwa. Oczekiwane są również wyniki zleconych kontroli skarbowych, jak również wystąpiono do sądu z wnioskami o zwolnienie z obowiązku zachowania tajemnicy radcowskiej, notarialnej i adwokackiej, celem realizacji zaleceń sądu, wynikających z postanowienia z dnia 24 marca 2010 roku, wydanego w sprawie XVI K 850/10, a dotyczącego zwrócenia sprawy prokuratorowi celem uzupełnienia materiału dowodowego.

Na obecnym etapie postępowania nie można jeszcze sprecyzować ostatecznego stanowiska w zakresie materiału dowodowego, niemniej wstępna analiza dotychczas zgromadzonych dowodów daje podstawy do prognozowania uzupełnienia zarzutów również w zakresie przestępstw określonych w art. 299 § 1 oraz art. 304 kodeksu karnego

Aktualnie czas trwania przedmiotowego postępowania przygotowawczego przedłużony został na dalszy czas oznaczony, powyżej roku – do dnia 21 czerwca 2011 roku, w którym to terminie możliwe będzie uzupełnienie materiału dowodowego sprawy i podjęcie decyzji merytorycznej kończącej postępowanie.

Uzupełniając informuję, że wskazane powyżej śledztwo pozostaje w nadzorze służbowym Prokuratora Apelacyjnego w Katowicach oraz zainteresowaniu Departamentu Postępowania Przygotowawczego Prokuratury Generalnej.

Odnosząc się zaś do zawartego w oświadczeniu Pana Senatora wniosku o wstrzymanie przez Prokuratora Generalnego czynności komorniczych, do czasu wydania wyroku w tej sprawie oraz w mającym z nim związek postępowaniu cywilnym stwierdzić należy, że regulacja prawna pozwalająca na zawieszenie postępowania egzekucyjnego została określona w przepisach Części Trzeciej Kodeksu postępowania cywilnego pt. Postępowanie Egzekucyjne (Dz. U z 1964 r., Nr 43, poz. 296 z późn. zm.), z których wynika, że zawieszenie takiego postępowania może nastąpić jedynie:

- z mocy prawa,
- z mocy postanowienia organu egzekucyjnego (wydanego z urzędu lub na wniosek),
- z mocy postanowienia sądu albo sędziego – komisarza.

Jak wynika z powyższego ustawodawca nie przyznał Prokuratorowi Generalnemu legitymacji prawnej pozwalającej na nakazanie komornikowi wstrzymania się od dokonania czynności służbowych.

Ustosunkowując się natomiast do podniesionego w oświadczeniu senatorskim, problemu lichwy, uprzejmie informuję, że uchwalona ustawa z dnia 07 lipca 2005 roku o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 157, poz. 1316) - *tzw. antylichwiarska* - wprowadziła zmiany do czterech aktów prawnych:

- ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 roku kodeks cywilny,
- ustawy z dnia 2 czerwca 1995 roku o obligacjach,
- ustawy z dnia 20 lipca 2001 roku o kredycie konsumenckim,
- ustawy z dnia 28 października 2002 roku o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą kary.

Jednym z głównych założeń ustawy było przyjęcie regulacji, która ma pomóc w zwalczaniu lichwy oraz chronić interesy konsumentów, którzy coraz częściej popadają w tzw. pętlę zadłużenia.

Zdecydowano się ukrócić proceder udzielania przez różne instytucje finansowe pożyczek oprocentowanych w skali 100 czy 200 % rocznie. Część klientów nie była w stanie ich spłacać, a problemy potęgowały szybko narastające odsetki. Dzięki nowym przepisom konsumenci mają pewność, że nie zostaną od nich pobrane odsetki wyższe niż maksymalne. Aby zapobiec obchodzeniu przepisów wprowadzono też zasadę, że łączna kwota wszystkich opłat, prowizji oraz innych kosztów związanych z zawarciem umowy o kredyt konsumencki (z wyjątkiem udokumentowanych kosztów związanych z ustanowieniem zabezpieczeń i ubezpieczeń) nie będzie mogła przekroczyć 5 % udzielonego kredytu. Za zastrzeżenie w umowach lub pobieranie od konsumentów odsetek wyższych niż maksymalne grozi kara grzywny ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat dwóch.

Ustawa o kredycie konsumenckim nie dotyczy wyłącznie kredytów udzielanych konsumentom przez banki. Ma ona również zastosowanie do sprzedaży na raty czy pożyczek udzielanych konsumentom przez instytucje finansowe, np. spółkę Provident.

Odsetki maksymalne dotyczą również lombardów, ponieważ nie mogą już pobierać wysokiego oprocentowania.

Inną skuteczną regulacją prawną, która może posłużyć w zwalczaniu lichwy, jest uregulowany w art. 388 k.c. wyzysk. Zgodnie z art. 388 § 1 k.c., jeżeli jedna ze stron, wyzyskując przymusowe położenie, niedołęstwo lub niedoświadczanie drugiej strony, w zamian za swoje świadczenie przyjmuje albo zastrzega dla siebie lub dla osoby trzeciej świadczenie, którego wartość w chwili zawarcia umowy przewyższa w rażącym stopniu wartość jej własnego świadczenia, druga strona może żądać zmniejszenia swego świadczenia lub zwiększenia należnego jej świadczenia, a w wypadku, gdy jedno i drugie byłoby nadmiernie utrudnione, może ona żądać unieważnienia umowy. W orzecznictwie, jak i w literaturze nie budzi wątpliwości, iż instytucja wyzysku może być skutecznym remedium na zastrzeżone w sposób wygórowany odsetki.

Regulacje prawne oczywiście nie mogą być jedynym skutecznym narzędziem na częste zadłużanie się obywateli i to zadłużanie się nieodpowiedzialne. Pomocne w tym zakresie mogą okazać się inne środki jak rzetelna informacja, edukacja konsumencka, aby nie doprowadzać do nadmiernego zadłużenia. Decydujące znaczenie powinny mieć działania na przedpolu kredytowania spełniające kryteria odpowiedzialnego udzielania i zaciągania kredytu.

Celem omawianej ustawy było zapobieżenie nadmiernemu zadłużaniu się konsumentów, powstającemu na skutek nieuczciwego działania takich kredytodawców, którzy określają koszty kredytu konsumenckiego na poziomie nieuzasadnionym ponoszonymi przez nich nakładami i ryzykiem nieściągalności kredytu oraz osiąganiu przez nieuczciwych kredytodawców rażąco nadmiernych zysków kosztem wpychania konsumentów w spiralę zadłużenia.

Nadto do ustawy o kredycie konsumenckim został dodany artykuł 18a w brzmieniu: „Kto zawierając z konsumentem umowę o kredyt konsumencki, pobiera korzyści majątkowe przewyższające wysokość odsetek maksymalnych określonych przez ustawę lub zastrzega sobie pobieranie tych korzyści, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2”.

Artykuł 18a ustawy typizuje przestępstwo pobierania korzyści majątkowych przewyższających wysokość odsetek maksymalnych.

Podnieść przede wszystkim jednak należy, że regulacje prawne mogą być jedynie czynnikiem ograniczającym zjawisko częstego i niekiedy nieodpowiedzialnego zadłużania się obywateli, czego przykładem jest właśnie cytowana powyżej ustawa z dnia 07 lipca 2005 roku.

Ustalenie sztywnej maksymalnej wysokości odsetek może doprowadzić do realnej groźby powstania podziemia pożyczkowego, albowiem jest oczywiste, że osoba znajdująca się w przymusowym położeniu (np. choroba własna, członka rodziny) zgodzi się na wszelkie warunki pożyczki, która będzie egzekwowana metodami pozaprawnymi.

Ograniczenie kosztów kredytu oraz ustalenie maksymalnej wysokości odsetek zawsze może doprowadzić do wykluczenia słabszych ekonomicznie konsumentów z możliwości uzyskania kredytu. Pcha to odrzuconych konsumentów przez system bankowy w ramiona instytucji parabankowych, w których prócz ewidentnie niekorzystnych postanowień umownych również ich egzekwowanie następuje nie zawsze legalnymi metodami.

Dodatkowo należy zwrócić uwagę, iż koszty ubezpieczenia, zabezpieczenia wykonania umowy przez kredytobiorcę są tak pojemną kategorią, iż kredytodawcy mogą znaleźć rozwiązania, które pozwolą na omijanie ustawowego limitu opłat, prowizji i innych kosztów związanych z zawarciem umowy.

Dodatkowo należy podkreślić, iż ochrona konsumenta przed pobieraniem nadmiernych odsetek może być zapewniona również poprzez stosowanie art. 304 k.k., w którym jest stypizowane przestępstwo lichwy.

Kierując się potrzebą pozyskania wiedzy o skali negatywnego zjawiska związanego z tym przestępstwem, w grudniu 2009 roku, w Biurze Postępowania Przygotowawczego byłej Prokuratury Krajowej dokonano analizy postępowań o czyny z art. 304 k.k. w których w okresie od 01 stycznia 2009 do 15 października 2009 roku, odmówiono wszczęcia śledztwa. Przeprowadzone badanie pozwoliło na ustalenie, że w badanym okresie na terenie kraju zarejestrowano wówczas ogółem 68 postępowań, których przedmiotem był czyn przewidziany w art. 304 k.k. Z tej liczby 21 spraw zostało zakończonych decyzją o odmowie wszczęcia śledz-

stwa, w 21 sprawach wydano postanowienia o umorzeniu postępowania, 2 sprawy załatwiono w inny sposób, 2 postępowania zakończono skierowaniem aktu oskarżenia, natomiast 22 sprawy były nadal prowadzone.

Z uwagi na fakt, że powyższe dane statystyczne wykazały, iż skuteczność ścigania tego występku oceniono jako bardzo niską, bowiem ilość spraw skierowanych z aktem oskarżenia stanowiła 2,75 % do ogółu zarejestrowanych postępowań, a nadto na 20 postępowań aż 9 decyzji o ich zakończeniu na mocy postanowień o odmowie wszczęcia postępowań przygotowawczych uznano z uwagi na ich przedwczesność za niezasadne, co stanowiło 45 % ocenianych spraw, przyjęto jako regułę, że w przypadkach budzących wątpliwości, sprawy te dla wszechstronnego wyjaśnienia okoliczności zdarzeń przewidzianych w art. 304 k.k. powinny być prowadzone w formie procesowej wynikającej z decyzji o wszczęciu w nich śledztw, bowiem tylko postępowanie przygotowawcze gwarantuje pełne wyjaśnienie wyczerpania znamion ustawowych tego czynu, a w szczególności ustalenia istnienia przymusowego położenia pokrzywdzonego.

Z tych też względów, polecono Prokuratorom Apelacyjnym spowodowanie wszczęcia w tych sprawach postępowań przygotowawczych.

W trakcie badania spraw w których odmówiono wszczęcia śledztw, nie stwierdzono aby ich przedmiotem było również naruszenie przepisów ustawy z dnia 07 lipca 2005 roku o zmianie ustawy Kodeks cywilny oraz zmianie niektórych innych ustaw.

Nadto zobowiązano Prokuratorów Apelacyjnych do zbadania akt wszystkich postępowań o czyny z art. 304 k.k. zakończonych umorzeniem.

Zalecono również rozważenie możliwości obejmowania zwierzchnim nadzorem służbowym jednostek nadrzędnych, tego rodzaju spraw, których stan faktyczny jest szczególnie skomplikowany, a w przypadkach pojawienia się trudności w ocenie dowodów, końcowe decyzje merytoryczne winny zostać poddane konsultacji w trybie § 80 ust. 1 pkt 2 Regulaminu wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury.

Ponadto polecono inicjowanie w wypadkach stwierdzenia nieporadności pokrzywdzonych działań cywilistycznych zmierzających do ochrony ich interesów i wyegzekwowania zwrotu świadczeń niegodziwych powstałych w wyniku przestępczego zachowania określonego w art. 304 k.k.

Nadto zobowiązano wszystkich Prokuratorów Apelacyjnych do przekazywania do Departamentu Postępowania Przygotowawczego Prokuratury Generalnej, raz na pół roku, sprawozdań zawierających dane statystyczne o ilości zarejestrowanych w tych okresach spraw o czyny z art. 304 k.k., wyników przeprowadzonych badań aktowych wraz z ocenami

zasadności podjętych decyzji merytorycznych, a także ocen sposobu prowadzenia śledztw będących w toku.

Wskazane powyżej zasady postępowania przede wszystkim mają na celu, podniesienie skuteczności ścigania tego rodzaju przestępstwa oraz zapewnienie ochrony prawnej osób, których sytuacje życiowe zmuszają do zaciągania zobowiązań niemożliwych do spełnienia w wyniku przestępczego wykorzystania ich przymusowego położenia.

Z. J. J.

A. Seremet

Andrzej Seremet